

การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพันอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม*

ECONOMIC SELF-RELIANCE OF COMMUNITIES IN SAEN PAN

SUB-DISTRICT, THAT PHANOM DISTRICT,

NAKHON PHANOM PROVINCE

พระคำไพ สณญโม (จันทรังษี)

Ven. Khamphai Sanyamo (chanhthalungsy)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Science Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email: narongchailopburi@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม และ 3) เพื่อวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 16 คน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้าน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ด้านจิตใจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นการรวมตัวกันเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาของตำบล มีการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ของตำบลเพื่อเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญา โดยจัดตั้งกลุ่มงาน 3 กลุ่มคือ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ และกลุ่มออมทรัพย์ มีลักษณะดำเนินงาน 5 ประการได้แก่ 1) ความเป็นเจ้าของร่วมกัน 2) มีการตัดสินใจร่วมกัน 3) มีการจัดการทรัพยากรร่วมกัน 4) มีการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกัน และ 5) มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม มี 2 ประเภท คือ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของรัฐ การส่งเสริมของหน่วยงานภายนอก และการร่วมมือของเครือข่ายภายนอก และปัจจัยภายใน ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน แผนและยุทธศาสตร์การพัฒนา รูปแบบกิจกรรมของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน

* Received April 29, 2024; Revised April 30, 2024; Accepted April 30, 2024

3. การวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนมตามระบบ TERMS Model พบว่า มีการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบเศรษฐกิจที่ดี มีทรัพยากรธรรมชาติที่เพียงพอ มีจิตใจที่พร้อมในงานทุกด้าน และมีสังคมและวัฒนธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

คำสำคัญ: การพึ่งพาตนเอง; เศรษฐกิจ; ชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this study consisted of: i) to study the economic self-reliance of communities in Saen Pan Sub-district, That Phanom District, Nakhon Phanom Province; ii) to study the factors affecting the economic self-reliance of communities in Saen Pan Sub-district, That Phanom District, Nakhon Phanom Province; and iii) to analyze Economic system related to self-reliance of communities in Saen Pan Sub-district, That Phanom District, Nakhon Phanom Province. The qualitative research was conducted in this study. The sample group comprised 16 local administrators and people involved. The research tool was an in-depth interview and content analysis was employed for data analysis.

The results of the research were concluded as follows:

1. Economic self-reliance of communities in Saen Pan Sub-district, That Phanom District, Nakhon Phanom Province consisted of 5 aspects, namely local wisdom and local technology, economics, natural resources and environmental, psychological, and social and cultural aspects. There is a central gathering in solving the problems of the sub-district. A sub-district learning center was established as a source of wisdom. Three working groups were set up: farmers group, occupation group and savings group. There are 5 operational characteristics: joint ownership, joint decision making, shared resource management, common identity, and common goals.

2. There are two types of factors affecting the economic self-reliance of communities in Saen Pan Sub-district, That Phanom District, Nakhon Phanom Province: external factors, namely government policies, the promotion of external agencies and cooperation of external networks and internal factors such as leadership of community leaders, development plans and strategies community activities and community participation.

3. The economic system related to the self-reliance of communities in Saen Pan Sub-district, That Phanom District, Nakhon Phanom Province, was analyzed by using the

TERMS Model system revealed that there are good economy, sufficient natural resources, strong spirit ready to work in all areas, and unity of society and culture.

Keywords; Self reliance; Economy; Community

บทนำ

สภาพสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่พึ่งตนเองและมีความเป็นอยู่แบบพอเพียง โดยอาศัยระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกับธรรมชาติ ในระบบเครือญาติที่เกื้อหนุนจนเจือกัน มีการแบ่งปันผลผลิตที่ได้มา มีการประกอบอาชีพเพื่อการอยู่รอด ทำให้ชุมชนในอดีตเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ แต่ในปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างรวดเร็ว จึงทำให้สังคมตกอยู่ภายใต้กระแสวัตถุนิยมขาดความรับผิดชอบ และจิตสำนึกสาธารณะ (ประเวศ วะสี, 2542) การพัฒนาชุมชนทั้งที่เป็นชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของประเทศไทยที่ผ่านมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นทั้งด้านบวกและด้านลบภายใต้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เนื่องจากยุคแรก ๆ ของการพัฒนาประเทศนั้นมุ่งพัฒนาเน้นแต่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือเน้นด้านวัตถุมาก คือเน้นภาคอุตสาหกรรมด้านเดียว จึงทำให้เกิดวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ขึ้นในประเทศไทยจากการพัฒนาดังกล่าว ทำให้วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป จึงเกิดความไม่สมดุลทางชีวิต สังคม ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะชุมชนชนบทในประเทศไทยนั้น “...มีพื้นฐานเป็นสังคมเกษตร ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่การทำไร่ ทำนา และทำสวน” (สุจินต์ ชูลักษณ์, 2554)ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์นี้มากที่สุด ก็คือเกิดความเสียหายด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต ได้กล่าวถึงวิกฤตการณ์ที่เกิดจากการพัฒนานี้ มีความว่า ในปัจจุบันนี้ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศระดับผู้นำที่พัฒนาแล้วทั้งหลายได้รู้ตระหนักว่าการพัฒนาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งมุ่งสร้างความเจริญพร้อมทางวัตถุ โดยเน้นความเจริญเติบโตขยายตัวทางเศรษฐกิจ ได้ก่อให้เกิดปัญหามากมายร้ายแรง ทั้งแก่ชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นสุขภาพร่างกาย หรือด้านจิตใจ ทั้งแก่สังคม ทั้งแก่ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม นับว่าเป็นการพัฒนาที่ผิดพลาด ดังที่สรุปกันว่า เป็นการพัฒนาไม่ยั่งยืน จึงจำเป็นจะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนากันใหม่ (ป.อ. ปยุตโต, 2549) ตลอดระยะเวลามากกว่า 30 ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตมากมายแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า เพื่อสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะหลักการพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้นั้น พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ชนบทก่อนพื้นที่อื่นใดทั้งสิ้น ก็เพื่อจะทรงช่วยเหลือและพัฒนาให้ประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้กล่าวคือมีพระประสงค์จะพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อม และสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุดนั่นเอง ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีความตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความ

เจริญในระดับสูงขึ้นไป...(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระบรมราโชวาทชี้แนะแนวทางในการพัฒนาชุมชนชนบทไว้ว่า การรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแก้ปัญหาหลักของชนบท ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาเพื่อสู่การพึ่งตนเอง โดยเน้นการรวมตัวกันในรูปของสหกรณ์ ทรงเน้นเสมอถึงความจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่ชุมชน เผชิญอยู่ร่วมกัน หรือเพื่อให้การทำมาหากินของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดจะเห็นได้ว่ากลุ่มสหกรณ์เป็นโครงการพระราชดำริที่ประสบความสำเร็จ ในหลายโครงการพัฒนาขึ้นมาจากการรวมตัวกันของราษฎรกลุ่มเล็ก ๆ และพระองค์ทรงเน้นการพัฒนาโดยกระตุ้นผู้นำชุมชนให้เป็นแกนนำในการพัฒนา และทรงพิจารณาผู้นำโดยเน้นในด้านคุณธรรม ความโอบอ้อมอารี ความเป็นผู้นำในท้องถิ่นและรักท้องถิ่น จากนั้นทรงอาศัยโครงสร้างสังคมไทย โดยกระตุ้นผู้นำชุมชนที่มักจะมีฐานะเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่นโดยชาวบ้านที่ยากจนให้ความสนับสนุนร่วมมือด้วย ในที่สุดแล้วผลแห่งความเจริญก็จะเกิดขึ้นแก่ชาวบ้านในชุมชนนั้นทุกคน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) ในการพัฒนาแบบบูรณาการ หรือแบบองค์รวม โดยมุ่งถึงความสมดุลของชีวิต สังคมรวมถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาในปัจจุบันนี้ ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาฯ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมา ซึ่งได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาประเทศโดยกำหนดให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งนโยบายการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นี้ไว้ว่า การกำหนดให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” เป็นเรื่องที่ปรับวิธีคิดให้มีการพัฒนาสู่ความยั่งยืน... ทั้งนี้ การพัฒนาแบบยั่งยืนจะต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของคนบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองได้ อันจะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในสังคมจะเห็นได้ว่า การพัฒนาโดยรอบด้านมีทั้งเหตุและผลผสมผสานกันอย่างเหมาะสมนี้จะเน้นการพัฒนาทั้งในเรื่องคน เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม รวมถึงการเมืองและการปกครอง สามารถที่จะนำไปเป็นแนวทางและเกณฑ์ในการชี้นำชีวิตการเป็นชุมชนเข้มแข็งและชุมชนพึ่งตนเองด้วยปัจจัยที่สำคัญถึง 5 ด้าน คือ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ สังคมจึงสอดคล้องกับทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท ดังที่สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวไว้ว่า “การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท สามารถพึ่งตนเองได้ด้วยปัจจัยที่สำคัญ 5 ด้าน หรือ TERMSซึ่งประกอบด้วย Technology, Economic, Resource, Mental and Socio-Cultural” ทั้งนี้ก็สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอนให้คนรู้จักพึ่งตนเองเป็นสำคัญว่า “อตตา หิ อตตโนนาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน... อตตนา หิ สุนทนนาถิ ลภติ ทูลลภํ เพราะบุคคลที่ฝึกตนดีแล้วย่อมได้สิ่งที่อันได้โดยยาก” อย่างไรก็ตาม การพึ่งตนเองนี้ จะอาศัยเฉพาะการพึ่งตนเองอย่างเดียวไม่ได้ จะต้องอาศัยปัจจัยจากภายนอกช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนเกิดความทันสมัย เหมาะสมแก่กาล ภูมิทัศน์ ต่อเหตุการณ์ต่างๆ ด้วย ดังท่านสุเมธ ตันติเวชกุล กล่าวไว้ว่า การพึ่งตนเองไม่ใช่การที่สังคมดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยไม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ อีกทั้งแบบแผนของการพึ่งตนเองก็ย่อมมีได้หลากหลาย แล้วแต่ความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ การพัฒนาอย่างพึ่งตนเองก็คือการลงทุนด้วยการระดมทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่ในประเทศ และที่สำคัญที่สุด ก็คือทรัพยากรบุคคลในประเทศนั่นเอง คำถามที่ว่าประเทศหนึ่งๆ สามารถพัฒนาอย่างพึ่งตนเองได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับ

เงื่อนไขที่เราได้ตั้งมาตรฐานหรือระดับของการพึ่งตนเองไว้อย่างไร มาตรฐานดังกล่าว ควรจะสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมืองและวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2559) ในช่วงนี้สภาพอากาศยังคงหนาวเย็นต่อเนื่อง มีอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยที่ประมาณ 14 -15 องศาเซลเซียส ถึงแม้จะส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ประสบปัญหาภัยหนาว เนื่องจากมีลมกระโชกแรง แต่ปีนี้กับเป็นผลดีต่อเกษตรกรที่ยึดอาชีพเกษตรพอเพียง ปลูกพืชผักสวนครัว ตามแนวริมฝั่งแม่น้ำโขง โดยเฉพาะปีนี้ถือเป็นโอกาสทองของเกษตรกรริมแม่น้ำโขง เนื่องจากสภาพอากาศเป็นใจ ทำให้ส่งผลดีต่อผลผลิตทางการเกษตรพืชผักสวนครัวได้เร็ว ใช้ระยะเวลาสั้น ในการเก็บผลผลิต อีกทั้ง มีราคาแพง เนื่องจากหลายพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้ง ไม่สามารถปลูกได้ สำหรับพื้นที่ติดแม่น้ำโขง ได้เปรียบเรื่องแหล่งน้ำ สามารถทำการเกษตรได้ตลอดปี ทำให้เป็นที่ต้องการของตลาด ยิ่งในช่วงนี้ พืชผักสวนครัว ประเภท กะหล่ำปี สลัด คื่นห่อ รวมถึงต้นหอมจะมีราคาแพง เช่นเดียวกันกับชาวบ้านเกษตรกรริมฝั่งแม่น้ำโขงในพื้นที่ตำบลดงขวาง อำเภอเมืองนครพนม และพื้นที่ตำบลแสนพัน อำเภอเมืองนครพนม และในพื้นที่ตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ในช่วงหน้าแล้งทุกปีจะมีการทำเกษตรพอเพียงปลูกผักสวนครัว ไม่ต่ำกว่า 500 ไร่ ตามแนวแม่น้ำโขง ในช่วงนี้กำลังเร่งเก็บผลผลิตต้นหอม มีพ่อค้า แม่ค้า มาจองซื้อ ไปส่งขายทั่วประเทศ ในราคาคงกิโลกรัมละประมาณ 60 - 70 บาท สามารถทำเงินได้ไร่ละประมาณ 80,000 - 100,000 บาท แล้วแต่ผลผลิต ทำให้เกษตรกรต่างเร่งเก็บผลผลิตส่งขาย สร้างรายได้เงินหมุนเวียนสะพัด ไม่แพ้พืชผัก ประเภท คื่นห่อ สลัด กะหล่ำปลี ซึ่งในปีนี้อากาศหนาวเย็นต่อเนื่อง เป็นผลดีต่อการเจริญเติบโต ทำให้ใช้เวลาปลูกน้อย ประมาณแค่ 2 เดือน จากปกติต้องใช้เวลาประมาณเกือบ 3 เดือน สามารถเก็บผลผลิตขายได้ ลดต้นทุนในการดูแล ในช่วงหน้าแล้งของทุกปี ที่มีสภาพอากาศหนาวเย็น จะเป็นโอกาสทองของชาวบ้านในพื้นที่ ตำบลดงขวาง อำเภอเมืองนครพนม ยาวไปถึงเขต ตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม จะปรับพื้นที่ริมแม่น้ำโขงทำการเกษตรปลูกพืชผักสวนครัวตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งไปขายตามท้องตลาด โดยเฉพาะปีนี้ถือว่าพืชผักมีราคาแพงขายได้ราคาดีกว่าทุกปีโดยเฉพาะต้นหอมนั้นถือว่าราคาสูง คงกิโลกรัมละประมาณ 60-70 บาท ซึ่งเกษตรกรจะใช้เวลาปลูกประมาณ 2-3 เดือนเท่านั้น เก็บผลผลิตขายได้แต่ปีนี้อากาศเป็นใจหนาวต่อเนื่องใช้เวลาปลูกประมาณ 2 เดือน ก็เก็บผลผลิตขายได้ (ไทยรัฐออนไลน์, 2559) ส่วนการปลูกต้นหอม จะมีขายเป็น 2 รูปแบบจะขายเป็นต้นสดราคาประมาณ 60 - 70 บาท ส่วนอีกประเภทคือ ขายหอมหัว คือจะใช้เวลานานกว่าประมาณ 3 - 4 เดือน แต่เป็นพันธุ์เดียวกัน แตกต่างที่ระยะเวลาเก็บผลผลิตขายราคาประมาณ กิโลกรัมละ 70 - 80 บาท ซึ่งในพื้นที่ 1 ไร่ เกษตรกรจะสามารถเก็บผลผลิตได้ประมาณ 1 ตันคิดเป็นเงินประมาณ 80,000 - 100,000 บาท ถือว่าราคาดีมาก ทำให้ชาวบ้านเกษตรกรริมโขงยิ้มออก ชดเชยราคาข้าวตกต่ำ คาดว่าปีนี้จะมีเงินหมุนเวียนสะพัดจากเกษตรกรริมโขงปลูกผักหน้าหนาวนั้นไม่ต่ำกว่า 10 ล้านบาท ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจการค้าในพื้นที่เงินสะพัดชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ประกอบด้วย 4 ชุมชน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 4,880 ครัวเรือน และจำนวนประชากรทั้งหมด 4,035 คน โดยแยกเป็นชาย 1,977 คน หญิง 2,058 คน ซึ่งประชากรประกอบอาชีพหลากหลายสาขาอาชีพ แต่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำสวน ทำไร่ ทำนา และเลี้ยงสัตว์ เพราะเขตพื้นที่ชุมชนจะมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม ซึ่งเป็น

แหล่งเพาะปลูกพืชที่ดีแห่งหนึ่งจากหลาย ๆ พื้นที่ของจังหวัดนครพนม ทั้งนี้ชุมชนนี้เป็นเขตพื้นที่อยู่ใกล้กับ
ทรัพยากรแหล่งน้ำที่

สำคัญ คือ แม่น้ำโขง เหมาะสมกับการทำเกษตรกรรมและใช้สอยในชีวิตประจำวันของประชาชน ซึ่งแต่เดิมนั้น พื้นที่ชุมชนตำบลแสนพันอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ยังไม่ค่อยมีหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสนใจในการช่วยพัฒนาชุมชนนี้สักเท่าไร แต่ในปัจจุบัน มีหน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาช่วยเหลือในการให้ความรู้แก่ประชาชนด้านวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิธีการดำเนินชีวิต เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อย่างไรก็ตาม ในชุมชนตำบลแสนพันก็ยังมีความรู้ความเข้าใจในการดำรงชีพที่ดี ดังนั้น จึงมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความสามัคคีปรองดอง และช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันภายในชุมชนตนเอง โดยใช้ชื่อว่า ศูนย์เรียนรู้การเกษตรบ้านแสนพัน หมู่ที่ 7 ตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ดังนั้น จึงมีชาวบ้านหลายชุมชน เช่น หมู่บ้านหมั่นน้อย หมู่บ้านดงขวาง หมู่บ้านศรีนคร เป็นต้น ในตำบลบ้านแสนพันรวมกลุ่มกันทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็งและชุมชนพึ่งตนเอง โดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกอบรมในโครงการต่าง ๆ อาทิ เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทาน ต่อมาศูนย์เรียนรู้การเกษตรบ้านแสนพัน ปลูกยาสูบ หอม กระเทียมนี้ ในโครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร จัดว่าเป็นพื้นที่ที่สามารถนำไปเป็นเกณฑ์ในการชี้วัดการเป็นชุมชนเข้มแข็งและชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งเหมาะสมแก่การค้นคว้าวิจัยทั้งหลายตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพึ่งตนเองต่าง ๆ ตลอดจนส่งผลให้ชุมชนนี้กลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ในขณะที่ชุมชนอื่น ๆ ตั้งอยู่ในเขตท้องถิ่นใกล้เคียง ต่างก็มีปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้เช่นนี้เหมือนกัน แต่ก็เป็นได้เพียงชุมชนปกติธรรมดาทั่วไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรศึกษาการพึ่งพาตนเองของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เพราะชุมชนนี้เหมาะที่จะทำการศึกษาวิจัย เพื่อจะนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวให้ชุมชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นนี้ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนว่า มีปัจจัยด้านใดบ้าง ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการส่งผลให้เป็นชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการพึ่งพาตนเองของชุมชน แล้วนำผลการวิจัยที่ได้มานี้วิเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการพัฒนาชุมชนนี้และชุมชนอื่นทั่วไปให้สามารถเป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
3. เพื่อวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการดำเนินงานวิจัยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบได้แก่

1. รูปแบบการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และแนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ **กลุ่มที่ 1** กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแสนพัน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแสนพัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

กลุ่มที่ 2 ประชาชนชาวบ้าน สมาชิกศูนย์การเรียนรู้ประจำตำบลแสนพัน และกลุ่มเกษตรกร กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในเรื่อง “การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม” มีผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญประกอบด้วย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแสนพัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อดีตผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 7 ท่าน และประชาชนชาวบ้าน สมาชิกศูนย์การเรียนรู้ประจำตำบลแสนพัน และกลุ่มเกษตรกร กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ จำนวน 9 ท่าน รวมทั้งสิ้น 16 ท่าน โดยมีรายชื่อดังต่อไปนี้

ลำดับที่	รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	ตำแหน่ง
1	นายสมศักดิ์ อุพร	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแสนพัน
2	นางวรารักษ์ พุทธศาสตร์	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลแสนพัน
3	นางมะลิวรรณ จันทะรุท	กำนันตำบลแสนพัน
4	นายเทอดศักดิ์ ศรีตา	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 2
5	นายจีหวน วัชรราช	อดีตผู้ใหญ่บ้าน
6	นายจันทะรัตน์ มิมาชา	อดีตผู้ใหญ่บ้าน
7	นายสำนวน ต้นสวรรค์	อดีตรองผู้อำนวยการโรงเรียน
8	นางทูลชัย ลานศรี	ประชาชนชาวบ้านในตำบลแสนพัน
9	นางเหรียญทอง จันทะลอย	ประชาชนชาวบ้านในตำบลแสนพัน
10	นางประเพ็ญ สุขมี	ประชาชนชาวบ้านในตำบลแสนพัน
11	นางอารณ์ มิมาชา	ประชาชนชาวบ้านในตำบลแสนพัน
12	นางบุญเรือง ฮมแสน	ประชาชนชาวบ้านในตำบลแสนพัน

13	นางอุมาภรณ์ ต้นสวรรค์	ปราชญ์ชาวบ้านในตำบลแสนพัน
14	นางสมถวิล ไชยงค์	ปราชญ์ชาวบ้านในตำบลแสนพัน
15	นางศรีสะอาด บุญเมือง	ปราชญ์ชาวบ้านในตำบลแสนพัน
16	นางวิภา นาคพงษ์	ปราชญ์ชาวบ้านในตำบลแสนพัน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. จัดเตรียมเครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก (Key Informants) จำนวน 16 ท่าน โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
2. ติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุญาตและขอความร่วมมือที่จะเข้าสัมภาษณ์
3. ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของผลการสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล
4. การสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการ สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสารต่างๆ พร้อมกันนั้นโดยผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเตรียม และศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ซึ่งดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สนทนาสืบหา ความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้ เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้ง แจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใดผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียง

สรุปผลการวิจัย

1. การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอราทูพนม จังหวัด

นครพนม

ชุมชนในตำบลแสนพันมีลักษณะเป็นการรวมตัวกันเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาของตำบลนั้น มีการก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ของตำบลแสนพันเพื่อเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญา ระบบความคิดของชุมชน การจัดการกลุ่ม/องค์กรชุมชน กระบวนการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยในปี พ.ศ. 2540 กลุ่มชาวบ้านได้มีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนในตำบลแสนพันให้เป็นรูปธรรมมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนในหมู่บ้านเป็นสำคัญ และเน้นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ

ดำเนินงาน การก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ของตำบลแสนพันมีกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนตำบลแสนพัน ประกอบด้วย
กิจกรรมด้าน

เศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้จากการประกอบอาชีพเสริมโดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เป็นแหล่งเรียนรู้ทุกรูปแบบ ไม่เน้นการเรียนการสอนในห้องเป็นศูนย์กลางที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามา ค้นคว้าหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งพบปะสังสรรค์เพื่อสร้างความเข้าใจความ ร่วมมือในการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

การจัดการการเรียนรู้ในชุมชนมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นองค์ความรู้ของผู้รู้ในชุมชนทั้ง ด้าน ข้อมูลทั่วไปของชุมชน ด้านวิถีชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชุมชน ด้านพัฒนาชุมชน ด้านปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง และด้านการฝึกอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว ได้แก่ การจักสาน หมวกไม้ไผ่ การปลูก ผักสวนครัว การตัดเย็บเสื้อผ้า การทอผ้าตีนจก การทำปุ๋ยน้ำหมัก ชีวภาพการแปรรูปอาหาร การทำกล้วยกวน เป็นต้น นอกจากนี้ชุมชนในตำบลแสนพันยังมีกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ของซึ่งมีความโดดเด่นและคนในชุมชน ให้การยอมรับ มีกระบวนการสื่อสาร การถ่ายทอด ทั้ง ภายในครอบครัว ภายในชุมชน และภายนอกชุมชน จากการลงศึกษาในพื้นที่ พบว่า กลุ่มที่มีการพึ่งพาทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพันนั้นมีจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ และกลุ่มออมทรัพย์ โดยทั้ง 3 กลุ่มจะมีลักษณะที่ร่วมกัน 5 ประการคือ

1. ความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยชาวบ้านตำบลแสนพันมีสิทธิเท่าเทียมกันเสมือนทุกคน แสดงความเป็นเจ้าของและทุกคนสามารถเข้ามาศึกษาค้นคว้าหาความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งพบปะ สังสรรค์เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการพัฒนาตนเองและชุมชน การเปิดโอกาสให้ ทุกคน ในชุมชนเข้ามาพบปะสังสรรค์หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ให้มี ความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทรต่อกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน การให้ความร่วมมือ ในงานหรือ กิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์เรียนรู้ทำให้สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของศูนย์เรียนรู้อย่างแท้จริง และมีความรู้สึก อยากร่วมส่วนร่วมในการทำงานของศูนย์ฯ เมื่อมีใครมาขอความร่วมมือก็จะกระทำเป็นอย่างดีแม้ในบางครั้งจะ ไม่ใช่หน้าที่ของตนเองแต่ก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีความรับผิดชอบ ในตนเอง สมาชิกที่รู้สึกว่าเป็น เจ้าของศูนย์เรียนรู้จะมีความรับผิดชอบงานที่ได้รับและไม่ทิ้งงานจะทำงานเกินกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ อีกทั้ง ยังแบ่งภาระของคณะกรรมการศูนย์ฯ ได้เป็นอย่างดี มีความรับผิดชอบสูง เรียกว่าสูงกว่าที่ศูนย์เรียนรู้ มอบหมาย รวมทั้งช่วยกันดูแลและเสนอแนะ

2. มีการตัดสินใจร่วมกัน โดยประชาชนในชุมชนตำบลแสนพันร่วมกันรับผิดชอบและร่วมกัน รับผลประโยชน์ซึ่งในแนวทางนี้ก็คือ ต้องตัดสินใจร่วมกัน ภายในชุมชนแสนพันและศูนย์เรียนรู้ของตำบลแสน พันให้โอกาสสมาชิกทุกคนได้แสดงเหตุผลแต่ละทางเลือกโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกันซึ่งเป็นวิธีการ ประชาธิปไตย ซึ่งทุกคนในตำบลรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมและยอมรับในการตัดสินใจซึ่งการตัดสินใจร่วมกันบ่ง บอกว่า ร่วมกันคิดพิจารณาไตร่ตรองเพื่อหาสิ่งที่ ดีที่สุดให้เหมาะสมกับชุมชนและศูนย์เรียนรู้ตำบลแสนพันโดย เปิดโอกาสให้ประชาชนในตำบลได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ ร่วม รับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมี ผลกระทบถึงประชาชน โดยทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการแต่ละบุคคลร่วมกันวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงานในเรื่องต่าง ๆ และ ผู้นำชุมชนต้องมีส่วนช่วยในการวางแผน การบริหารงบประมาณ การดำเนินการ การติดตาม และ ประเมินผล โดยการตัดสินใจจากกลุ่มที่สำคัญ 3 กลุ่ม

3. มีการจัดการทรัพยากรร่วมกัน โดยสมาชิกในชุมชนนำทรัพยากรในตำบลมาบริหารจัดการ โดยใช้กลยุทธ์เชิงรุกที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องกับการบริหารจัดการทรัพยากรใน องค์กรหรือศูนย์เรียนรู้ ซึ่งกล่าวได้ว่า อาจเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จที่ยั่งยืนขององค์กรหรือศูนย์เรียนรู้ซึ่ง ขึ้นอยู่กับคุณภาพของ คนในศูนย์เรียนรู้ที่ช่วยให้คนในชุมชนท้องถิ่นมองเห็นแนวทางของการจัดการที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมาย และระเบียบวิธีที่เกี่ยวข้อง สามารถพึ่งตนเองได้และพึ่งพาอาศัยกันได้ ทั้งความคิด การตัดสินใจ และวิธีการ ปฏิบัติเกิดผลได้จริงอันสามารถก่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรในชุมชนท้องถิ่นร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

4. มีความเป็นอัตลักษณ์ กล่าวคือ การเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านมีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความพอประมาณ ความมี เหตุผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวเองที่ดี มีความรู้รักสามัคคี มีการประกอบอาชีพ เกษตรกรรมที่สืบทอดภูมิปัญญา มาจากบรรพบุรุษ รวมทั้งการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิมและหาแนวทางพัฒนาปรับปรุงเพื่อประยุกต์ใช้แนวทางนั้น ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิตทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนมีความ เข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยยึดถือหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง “เศรษฐกิจพอเพียง”

5. มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน นั่นคือ คนหรือสมาชิกทุกคนได้เข้ามาเกี่ยวข้องในการ วางแผน การดำเนินการ การติดตามผล การปรับปรุงผลปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นลักษณะที่ชี้ชัดเจาะจงว่า อะไร เท่าไหร่ เมื่อไหร่ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ชุมชนร่วมกันกำหนดและมุ่งมั่นหมายร่วม คือ คน/ สมาชิกในชุมชน ได้สร้างจุดหมายหรือจุดที่ต้องพยายามไปให้ถึงกับสิ่งที่หวังในอนาคตซึ่งเป็นเครื่องบอกทิศทางการทำงานว่า ต้องไปให้ถึงจุดนั้น เปรียบเสมือนการกำหนดทิศทางร่วมกัน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอราทูพนม จังหวัดนครพนม

ปัจจัยที่มีผลการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน ประกอบด้วยปัจจัย 2 ประเภทได้แก่

ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของรัฐ การส่งเสริมของหน่วยงานภายนอก และการร่วมมือของเครือข่ายภายนอก

ปัจจัยภายใน ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน แผนและยุทธศาสตร์การพัฒนา รูปแบบ กิจกรรมของชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน

โดยปัจจัยเหล่านี้จะเป็นตัวขับเคลื่อนให้ 3 กลุ่มกิจกรรม ซึ่งได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ และกลุ่มออมทรัพย์ ได้ขับเคลื่อนการพัฒนาในชุมชนได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนในตำบลแสน พันรู้สึกรักและมีความเป็นเจ้าของ รู้จักตัดสินใจร่วมกัน รู้จักใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีความเป็นอัตลักษณ์ และมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน

3. การวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองของชุมชนในตำบลแสน พัน อำเภอราทูพนม จังหวัดนครพนม

ระบบเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอราทู พนม จังหวัดนครพนม จะวิเคราะห์เศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองกับหลัก TERMS Model ซึ่งได้แก่

1. เทคโนโลยี ประชาชนในตำบลแสนพันจะได้รับการแนะแนวทางการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์และสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนจากหน่วยงานภายนอก โดยการที่เกษตรกรได้เรียนรู้และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ผสมผสานอย่างกลมกลืนกับเทคโนโลยีดั้งเดิมก็จะส่งผลให้ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นเพียงพอต่อความต้องการ อีกทั้งยังสร้างความสมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่ายในครอบครัวได้และเป็นช่องทางหนึ่งที่น่าไปสู่การแข่งขันในตลาดอื่นๆได้ ทั้งนี้การใช้เทคโนโลยีจะขึ้นอยู่กับจำนวนเงินทุนของแต่ละกลุ่มที่มีจำนวน ๓ กลุ่ม รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ไม่ว่าจะเป็นได้รับการสนับสนุนในรูปแบบของสิ่งของ อุปกรณ์ต่าง ๆ หรือได้รับการสนับสนุนเป็นเงินทุน เป็นต้น

2. สภาพเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ เงินทุนของกลุ่มจะมาจากการลงทุนของสมาชิกเมื่อสมาชิกเข้าร่วมกลุ่ม ซึ่งบางกลุ่มก็ได้รับ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกด้วยไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของเงินสนับสนุน และการ สนับสนุนอุปกรณ์ที่ใช้ภายในกลุ่ม และเมื่อเงินทุนของกลุ่มไม่เพียงพอสำหรับการทำกิจกรรม จะมีการไปกู้เงินมาจากกองทุนหมู่บ้าน และธนาคารของภาครัฐ ซึ่งถือว่าเป็นการกู้เงินในระบบ ดังนั้นอัตราดอกเบี้ยในการชำระหนี้ก็ไม่ได้สูงมากเท่ากับการกู้เงิน นอกกระบบทำให้กลุ่มมีความสามารถในการชำระหนี้ได้ในแต่ละรอบ

3. ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนแต่ละกลุ่มอาชีพจะไม่ค่อยนำทรัพยากรภายในชุมชน มาใช้มากนัก จะมีแค่บางกลุ่มเท่านั้นที่ใช้ทรัพยากรของชุมชน รวมทั้งมีการส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มปลูกวัตถุดิบอีกด้วย เช่น กลุ่มผลิตเครื่องแกง มีการส่งเสริมให้สมาชิกปลูกพริก ปลูกตะไคร้ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามบางพื้นที่ที่มีปัญหาในด้านของลักษณะพื้นที่ที่ไม่มีความเหมาะสมที่จะปลูก วัตถุดิบเหล่านั้น ซึ่งวิสาหกิจชุมชนที่ใหญ่ ๆ ที่เป็นที่รู้จักของคนทั่ว ๆ ไป และสินค้ามีความ น่าสนใจ ความต้องการสินค้าของกลุ่มดังกล่าวก็มากด้วยเช่นกัน ดังนั้นกลุ่มจะต้องซื้อวัตถุดิบจาก ภายนอกเพื่อผลิตให้ทันตามความต้องการของตลาด นอกจากนี้ในประเด็นการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มไม่ได้ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น กลุ่มผลิตยางพารา บางกลุ่มจะมีบ่อบำบัดน้ำเสียจากการทำกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อไม่ให้ชุมชนได้รับผลกระทบ แต่ชุมชนแต่ละพื้นที่จะไม่ค่อยมีการอนุรักษ์โดยการปลูกต้นไม้ทดแทน

4. สภาพจิตใจ จะพบว่า การดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน สมาชิกทุกคนรู้จักกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การดำเนินกิจกรรมจึงสามารถดำเนินไปได้ อย่างเรียบง่าย และการดำเนินงานกลุ่มก็จะต้องมีการคัดเลือกกรรมการเพื่อเข้ามาบริหารงานภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นหน้าที่ของสมาชิกที่จะเลือกคนที่เหมาะสมเข้ามาบริหารงานกลุ่ม เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน และเมื่อกลุ่มเกิดปัญหาก็จะมีการเรียกประชุมเพื่อหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน ดังนั้นกลุ่มมีความเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคที่เข้ามา เพราะทุกคนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ และหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน

5. สังคมและวัฒนธรรม สมาชิกในกลุ่มมาจากสังคมและวัฒนธรรมเดียวกันจึงง่ายต่อการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเมื่อมีงานภายในชุมชน ทุกคนก็มีความสามัคคีช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยไม่หวังผลตอบแทน และบางกลุ่มก็มีการให้เงินสนับสนุนในงานกิจกรรมของ โรงเรียนในชุมชน เช่น งานวันเด็ก เป็นต้น นอกจากนี้ทุกคนก็ยังช่วยกันสืบสานวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนอีกด้วย โดยสมาชิกจะเข้าร่วมในงานประเพณีของชุมชน เช่น งานเข้าพรรษา งานออกพรรษา งานทำบุญมหาชาติ งานอุทิศให้แก่ผู้วายชนม์

เพื่อทำบุญให้กับบรรพบุรุษ และงานทอดกฐิน ซึ่งบางกลุ่มที่มีการทำบุญในงานทอดกฐินที่เป็นรายนามของกลุ่ม โดยเฉพาะ และบางกลุ่มก็จะหยุดทำการในวันงานบุญ เพื่อให้สมาชิกได้เข้าร่วมอย่างเต็มที่ และเมื่อมีงานต่าง ๆ ของชุมชนทุกคนก็ช่วยกัน ประชาสัมพันธ์ด้วยเช่นกัน และวัฒนธรรมทางภาคอีสานจะมีความเข้มข้นทุกคน จึงเห็นความสำคัญเหมือนกันทั้งหมด

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอดงหลวง จังหวัด

นครพนม

การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการลงภาคสนามเพื่อสอบถามข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า ลักษณะการพึ่งพาตนเองของชุมชนในตำบลแสนพันนี้จะมีการรวมกลุ่มเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีลักษณะเป็นแหล่งรวมปัญญา ระบบความคิดของชุมชน มีการจัดการกลุ่ม/องค์กรชุมชน กระบวนการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ก็เนื่องมาจากสภาพปัญหาของชุมชนที่ต้องการยกระดับงานอาชีพให้มีความเป็นระบบและแก้ปัญหาได้จริง โดยเกิดจากผู้นำชุมชนและสมาชิกที่มีศักยภาพในขณะนั้น โดยการเน้นแนวคิดในการพัฒนาหมู่บ้านในตำบลแสนพันให้เกิดการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมมีการดำเนินชีวิตเพื่อแก้ไขปัญหาด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และเน้นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ผู้วิจัยพบว่า การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพันนี้ได้ก่อให้เกิดกลุ่มงานต่าง ๆ ที่ถูกควบคุมโดยศูนย์การเรียนรู้ตำบลแสนพัน มีกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ของกลุ่มซึ่งมีความโดดเด่นและคนในชุมชนตำบลแสนพันให้การยอมรับ มีกระบวนการสื่อสาร การถ่ายทอดทั้งภายในครอบครัว ภายในชุมชน และภายนอกชุมชน โดยมี 3 กลุ่มงาน ได้แก่

1. กลุ่มเกษตรกร โดยกลุ่มนี้มีกิจกรรมหลัก ๆ 3 ด้าน คือ ด้านแรก มีการบริหารจัดการแหล่งทุนและปัจจัยพื้นฐาน คือ การระดมทุนหรือลงทุน การรับฝากเงินกับกลุ่มออมทรัพย์และให้ดอกเบี้ยฝากออมทรัพย์เป็นพิเศษ การจัดหาแหล่งจำหน่ายข้าวในราคาที่ดีให้กับสมาชิกและจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชให้กับเกษตรกร ด้านที่สอง คือ การผลิต การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร รณรงค์ให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินจากที่ดินรกร้างว่างเปล่าให้เป็นพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ได้ แปรรูปข้าวและจำหน่ายให้กับสมาชิกในกรณีที่ไม่สามารถจำหน่ายให้กับโรงสีได้ รวมทั้งส่งเสริมการผลิตให้เป็นสินค้าการเกษตร และด้านสุดท้าย คือด้านส่งเสริมสวัสดิการ คือ จัดให้มีทุนสงเคราะห์ต่าง ๆ ให้ครอบครัว จัดให้ทุนอื่น ๆ

2. กลุ่มอาชีพหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และสินค้าอื่นๆ ที่กลุ่มรับมาดำเนินการ โดยมีกิจกรรม 3 ด้าน คือ ด้านบริการ คือ การระดมทุนหรือลงทุน การจัดหารายได้ให้กับครัวเรือนและชุมชน การจัดหาสถานที่จำหน่ายสินค้า ด้านการผลิต คือ การนำวัตถุดิบที่มีในชุมชนมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อจำหน่าย จัดหาวัสดุอุปกรณ์และกำลังแรงงานเพื่อการผลิตสินค้า จัดหารูปแบบสินค้าให้ทันสมัย และด้านสวัสดิการ คือ มีเงินสวัสดิการให้กับสมาชิกซึ่งได้มาจากรายได้จากกลุ่ม

3. กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนในตำบลแสนพัน มีกิจกรรม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์เป็นแหล่งเงินทุนให้สมาชิกยืมเงินไปประกอบอาชีพเพื่อขยายการผลิตและเพื่อใช้เป็นสวัสดิการในครอบครัว ด้านการพัฒนาระบบการจัดการธุรกิจ เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชุมชน เป็นการฝึกดำเนินการธุรกิจในระบบกลุ่ม และมุ่งหวังผลกำไรไปดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม และด้านสงเคราะห์และสวัสดิการเป็นกิจกรรมที่ทางกลุ่มดำเนินการเพื่อช่วยเหลือสมาชิกและคนยากจนในชุมชน

จากทั้ง 3 กลุ่มนี้จะเห็นได้ว่า ชุมชนในตำบลแสนพัน มีการบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ละกลุ่มจะมีการะงานที่ชัดเจนและเอื้อประโยชน์ให้แก่กันและกัน จนทำให้การพึ่งพาทางเศรษฐกิจในชุมชนเป็นไปอย่างระบบและมีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยพบว่า มี 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน ซึ่งปัจจัยภายใน ได้แก่ 1. ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน เป็นส่วนสำคัญของโครงสร้างในการบริหารจัดการชุมชน รวมทั้งศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในตำบลแสนพัน ในการขับเคลื่อนการดำเนินการต่างๆ ภายในชุมชนและศูนย์เรียนรู้ โดยกำหนดนโยบาย แนวทาง แผนงานส่งเสริม 2. การจำแนกยุทธศาสตร์การพัฒนา คือ แผนและยุทธศาสตร์เกี่ยวข้องกับชุมชนและศูนย์เรียนรู้ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ในการพัฒนาอาชีพที่มีคุณภาพและเสมอภาคกันโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และภาคส่วนต่าง ๆ 3. รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ คือ การกำหนดนโยบายแผนการดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้ตำบลแสนพันเพื่อพัฒนาและแสวงหาการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการดำเนินการของชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ และ 4. การมีส่วนร่วมของชุมชนคือการเข้ามามีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญโดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวก

ปัจจัยภายนอก ที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย 1. นโยบายของรัฐ คือ สิ่งที่กำหนดไว้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการต่าง ๆ ดังนั้น นโยบายจึงเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด โดยวางนโยบายไว้เป็นแนวทางแล้วจึงกำหนดวิธีการต่อไป 2. การส่งเสริมสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ การส่งเสริมหรือสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การลงทุน การศึกษา การให้ความสำคัญและขยายขอบเขตของโครงการหรือกิจกรรมให้มีคุณภาพอย่างสมบูรณ์ขึ้นด้วยหลายปัจจัย เช่น การมีงบประมาณ มีวัสดุอุปกรณ์ในกลุ่มงานต่าง ๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3. การร่วมมือของเครือข่ายภายนอก คือ การดำเนินการของชุมชนและศูนย์เรียนรู้นั้น ต้องการความร่วมมือเป็นอย่างดีจากเครือข่ายศูนย์เรียนรู้ในการผลักดันหรือการช่วยเหลือโดยสมัครใจแม้ไม่มีหน้าที่โดยตรง เช่น การทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยช่วยเหลือด้วยความเต็มใจเพื่อให้งานนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ทั้งนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ (อินธิรา ครองศิริ, 2557) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาเรื่องการศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ของ ตำบลคลองพลู อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี”

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการชุมชนพึ่งตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ของ ตำบลคลองพลู อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1. ผู้นำในชุมชน 2. การร่วมมือกันภายในชุมชน 3. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 4. การฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น 5. การถ่ายทอดความรู้ 6. การดำรงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ 7. กองทุนหมู่บ้าน และ 8. การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สังเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคต่างๆในชุมชนเพื่อนำสู่แนวทางการดำเนินงานที่ยั่งยืนของกลุ่มชาติพันธุ์ของประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่ 1 การดำรงอยู่ของชุมชน ได้แก่ 1. การปรับตัว 2. ระบบความสัมพันธ์ 3. การสร้างจิตสำนึก 4. ทุนชุมชน และองค์ประกอบที่ 2 องค์การสนับสนุน ได้แก่ 1. องค์การในชุมชน 2. องค์การภาครัฐ 3. องค์การภาคเอกชน โดยนำมาปฏิบัติร่วมกับนโยบายพัฒนาชุมชนซึ่งมาจากทั้งองค์การภาครัฐและภาคเอกชน และแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นแนวทางในการนำพาชุมชนไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนควบคู่ไปกับการสร้างสังคมที่มีความสุขภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ (ศุภนุช ตรีเนตร, 2557) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ : กรณีศึกษาหมู่บ้านวังแสงใต้ ตำบลวังแสง อำเภอนบพิตำ จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาวบ้านวังแสงใต้ที่ดำเนินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมีการปรับวิถีชีวิตตนเอง ดังนี้

1. ด้านการลดรายจ่าย ชุมชนบ้านวังแสงใต้เกือบทุกครอบครัวปลูกพืชผักสวนครัวปลอดสารพิษไว้หน้าบ้านและเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคภายในครอบครัว เน้นการเกษตรแบบอินทรีย์โดยทำน้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และสารสกัดฆ่าแมลงจากธรรมชาติทดแทนการใช้สารเคมีทำให้คนในชุมชน

2. ด้านการเพิ่มรายได้ ชุมชนบ้านวังแสงใต้ปลูกพืชผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ เพื่อนำมาบริโภคเป็นอาหารยังสามารถจำหน่ายส่วนเกินซึ่งเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว จนทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังมีด้านการเพิ่มรายได้ด้านอื่นๆ มีการรวมกลุ่มอาชีพและนำผลิตภัณฑ์จากกลุ่มอาชีพจำหน่าย เช่นการปลูกผักปลอดสารพิษ การทำน้ายาล้างจาน ทอผ้าพื้นเมือง ทำไม้กวาด

3. ด้านการสะสมทุน ชุมชนบ้านวังแสงใต้มีการออมเงินไว้กับกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนทุกเดือนและนำไปปล่อยกู้ให้กับสมาชิกที่ได้รับความเดือดร้อนในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ซึ่งกองทุนต่าง ๆ ที่ดำเนินงานและประสบความสำเร็จ

6. ด้านการเรียนรู้ ชุมชนบ้านวังแสงใต้มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาเป็น “ศูนย์เรียนรู้ชุมชน” ช่วยให้ชาวบ้านแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร มีการประชุมประจำเดือนทุกเดือนเพื่อถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคนในชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้คนในชุมชนสามารถยึดหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธศาสนา “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”

5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านวังแสงใต้มีการปลูกต้นไม้ในแหล่งน้ำสาธารณะของหมู่บ้านและป่าชุมชนทุกปีโดยจะจัดกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชนในวันสำคัญของชาติเช่น วันแม่แห่งชาติวันพ่อแห่งชาติและวันสำคัญทางพุทธศาสนาในแต่ละปีจะจัดให้มี

การประกวดคุ่มต่าง ๆ ที่มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนทำให้คนในชุมชนมีความตื่นตัวในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง

3. การวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ระบบเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยพบว่า ประชาชนในชุมชนตำบลแสนพัน จะมีการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจโดยผูกโยงกับระบบเศรษฐกิจที่มีทั้งหมด 5 ประการได้แก่

1. ด้านเทคโนโลยี โดยจะพบว่า ประชาชนในตำบลแสนพัน มีการใช้เทคโนโลยีค่อนข้างมาก ซึ่งแต่ละประเภทของวิสาหกิจชุมชนจะใช้เทคโนโลยีที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ กลุ่มแปรรูปสินค้าบริโภค กลุ่มแปรรูปสินค้าอุปโภค กลุ่มผลิตสุรา กลุ่มผลิตปุ๋ย กลุ่มผลิตยางพารา กลุ่มเลี้ยงสัตว์ และกลุ่มออมทรัพย์ โดยส่วนใหญ่กลุ่มจะใช้เทคโนโลยีในด้าน การผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ เพื่ออำนวยความสะดวก และเพื่อลดจำนวนแรงงาน ด้านการสื่อสาร และด้านการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มดำเนินกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต ได้แก่ เครื่องบดพริกแกง เครื่องสีข้าว เครื่องจักรสาน เครื่องทอผ้า และเครื่องอัดเม็ดปุ๋ย รวมไปถึงยานพาหนะที่ใช้ในการคมนาคมและการขนส่ง เป็นต้น ส่วนเทคโนโลยีที่ใช้ในการสื่อสารและการบริหารจัดการกลุ่ม ได้แก่ โทรศัพท์มือถือ เครื่องคิดเลข และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามคอมพิวเตอร์จะมีแค่บางกลุ่มเท่านั้นที่ใช้ ซึ่งมีปริมาณ น้อยมาก โดยเทคโนโลยีที่ใช้ในวิสาหกิจชุมชนของตำบลแสนพัน มีทั้งเทคโนโลยีที่ทันสมัย และ เทคโนโลยีพื้นบ้านที่ทางกลุ่มคิดและประยุกต์ใช้ขึ้นมาเอง เช่น เครื่องอัดกลีบดอกไม้จันทร์ และนอกจากนี้ประชาชนในตำบลแสนพันจะได้รับการแนะแนวทางการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์และสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนจากหน่วยงานภายนอก โดยการที่เกษตรกรได้เรียนรู้และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ผสมผสานอย่างกลมกลืนกับเทคโนโลยีดั้งเดิมก็จะส่งผลให้ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นเพียงพอต่อความต้องการ

2. สภาพเศรษฐกิจ โดยประชาชนตำบลแสนพันมีการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจค่อนข้างมาก เนื่องจากรายได้และรายจ่ายของกลุ่มมีความสมดุลกัน ตลอดจนกลุ่มสามารถออมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น และเมื่อมีหนี้สิน กลุ่มที่มีความสามารถชำระคืนได้ เช่น มีเงินไว้สำหรับการชำระหนี้ในแต่ละรอบ โดยไม่เดือนร้อน นอกจากนี้กลุ่มจะมีตลาดรองรับสินค้าอยู่ตลอด และบางกลุ่มก็ผลิตสินค้าตามรายการสั่งของลูกค้า ทำให้ไม่มีความเสี่ยงด้านการตลาดมาก

3. ทรัพยากรธรรมชาติ โดยประชาชนในตำบลแสนพันแต่ละกลุ่มอาชีพจะไม่ค่อยนำทรัพยากรภายในชุมชนมาใช้มากนัก จะมีแค่บางกลุ่มเท่านั้นที่ใช้ทรัพยากรของชุมชน รวมทั้งมีการส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มปลูกวัตถุดิบอีกด้วย เช่น กลุ่มผลิตเครื่องแกง มีการส่งเสริมให้สมาชิกปลูกพริก ปลูกตะไคร้ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามบางพื้นที่ที่มีปัญหาในด้านของลักษณะพื้นที่ที่ไม่มีความเหมาะสมที่จะปลูก วัตถุดิบเหล่านั้น ซึ่งวิสาหกิจชุมชนที่ใหญ่ ๆ ที่เป็นที่รู้จักของคนทั่ว ๆ ไป และสินค้ามีความ น่าสนใจ ความต้องการสินค้าของกลุ่มดังกล่าวก็มากด้วยเช่นกัน ดังนั้นกลุ่มจะต้องซื้อวัตถุดิบจาก ภายนอกเพื่อผลิตให้ทันตามความต้องการของตลาด นอกจากนี้ในประเด็นการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การดำเนินกิจกรรมของ

กลุ่มไม่ได้ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น กลุ่มผลิตยางพารา บางกลุ่มจะมีข้อจำกัดน้ำเสียจากการทำกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อให้ชุมชนได้รับผลกระทบ แต่ชุมชนแต่ละพื้นที่จะไม่ค่อยมีการอนุรักษ์โดยการปลูกต้นไม้ทดแทน

4. จิตใจของชุมชน โดยจะพบว่า ประชาชนในตำบลแสนพันมีการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนเป็นการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน สมาชิกทุกคนรู้จักกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน การดำเนินกิจกรรมจึงสามารถดำเนินไปได้ อย่างเรียบง่าย และการดำเนินงานกลุ่มก็จะต้องมีการคัดเลือกกรรมการเพื่อเข้ามาบริหารงานภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นหน้าที่ของสมาชิกที่จะเลือกคนที่เหมาะสมเข้ามาบริหารงานกลุ่ม เพราะทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน และเมื่อกลุ่มเกิดปัญหาก็จะมีการเรียกประชุมเพื่อหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน ดังนั้นกลุ่มมีความเข้มแข็ง พร้อมทั้งจะต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคที่เข้ามา เพราะทุกคนให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ และหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน

5. สังคมและวัฒนธรรม โดยประชาชนในตำบลแสนพันมาจากสังคมและวัฒนธรรมเดียวกัน จึงง่ายต่อการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเมื่อมีงานภายในชุมชน ทุกคนก็มีความสามัคคีช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน โดยไม่หวังผลตอบแทน และบางกลุ่มก็มีการให้เงินสนับสนุนในงานกิจกรรมของ โรงเรียนในชุมชน เช่น งานวันเด็ก เป็นต้น นอกจากนี้ทุกคนก็ยังช่วยกันสืบสานวัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนอีกด้วย โดยสมาชิกจะเข้าร่วมในงานประเพณีของชุมชน เช่น งานเข้าพรรษา งานออกพรรษา งานทำบุญมหาชาติ งานอุทิศให้แก่ผู้วายชนม์ เพื่อทำบุญให้กับบรรพบุรุษ และงานทอดกฐิน ซึ่งบางกลุ่มที่มีการทำบุญในงานทอดกฐินที่เป็นรายนามของกลุ่ม โดยเฉพาะ และบางกลุ่มก็จะหยุดทำการในวันงานบุญ เพื่อให้สมาชิกได้เข้าร่วมอย่างเต็มที่ และเมื่อมีงานต่าง ๆ ของชุมชนทุกคนก็ช่วยกัน ประชาสัมพันธ์ด้วยเช่นกัน และวัฒนธรรมทางภาคอีสานจะมีความเข้มข้นทุกคนจึงเห็นความสำคัญเหมือนกันหมดระบบเศรษฐกิจ 5 ประการนี้จะส่งผลโดยตรงการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน เนื่องจากองค์ประกอบเหล่านี้ถือเป็นวงจรและทรัพยากร และวงจรเริ่มต้นของปัจจัยอื่นๆ อีกมากมายที่จะคอยสนับสนุนเศรษฐกิจของชุมชนและเมื่อสิ่งเหล่านี้มีความพร้อมแล้ว การพึ่งพาตนเองของชุมชนย่อมจะมีเสถียรภาพและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ (ธวัชชัย พินิจใหม่ และคณะ, 2559) ได้วิจัยเรื่อง “การพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชน” ผลการวิจัย พบว่า 1. การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี กลุ่มใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสมดุล มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรได้ 5 กลุ่มผลิตภัณฑ์ และกลุ่มได้สร้างความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มโดยการขอรับรองมาตรฐานการผลิตตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิต (GMP) และมาตรฐานเลขสารอาหาร (อย.) 2. การพึ่งตนเองทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มมีการซื้อขายพืชสมุนไพรภายในชุมชน และกลุ่มได้เปิดโอกาสให้สมาชิกนำ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปจำหน่ายต่อ เพื่อเป็นการสร้างรายได้และเกิดประโยชน์ร่วมกันระหว่างสมาชิกและกลุ่ม 3. การพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน โดยกลุ่มจะมีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ใช้เองเป็นหลัก มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชน มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้และมีการซื้อสมุนไพรจากภายนอกชุมชน ถ้าสมาชิกกลุ่มและคนในชุมชนไม่สามารถผลิตสมุนไพร ชนิดนั้นได้ด้วยตนเอง 4. การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจ กลุ่มมีจิตใจที่แน่วแน่ที่ไม่ใช้สารเคมีในการผลิตสมุนไพรสมาชิกมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อ และเสียสละเพื่อส่วนรวม 5. การ

พึ่งตนเองทางด้านสังคม โดยการช่วยเหลือซึ่งกันภายในชุมชน ด้วยการสร้างอาชีพให้กับสมาชิกและคนในชุมชน

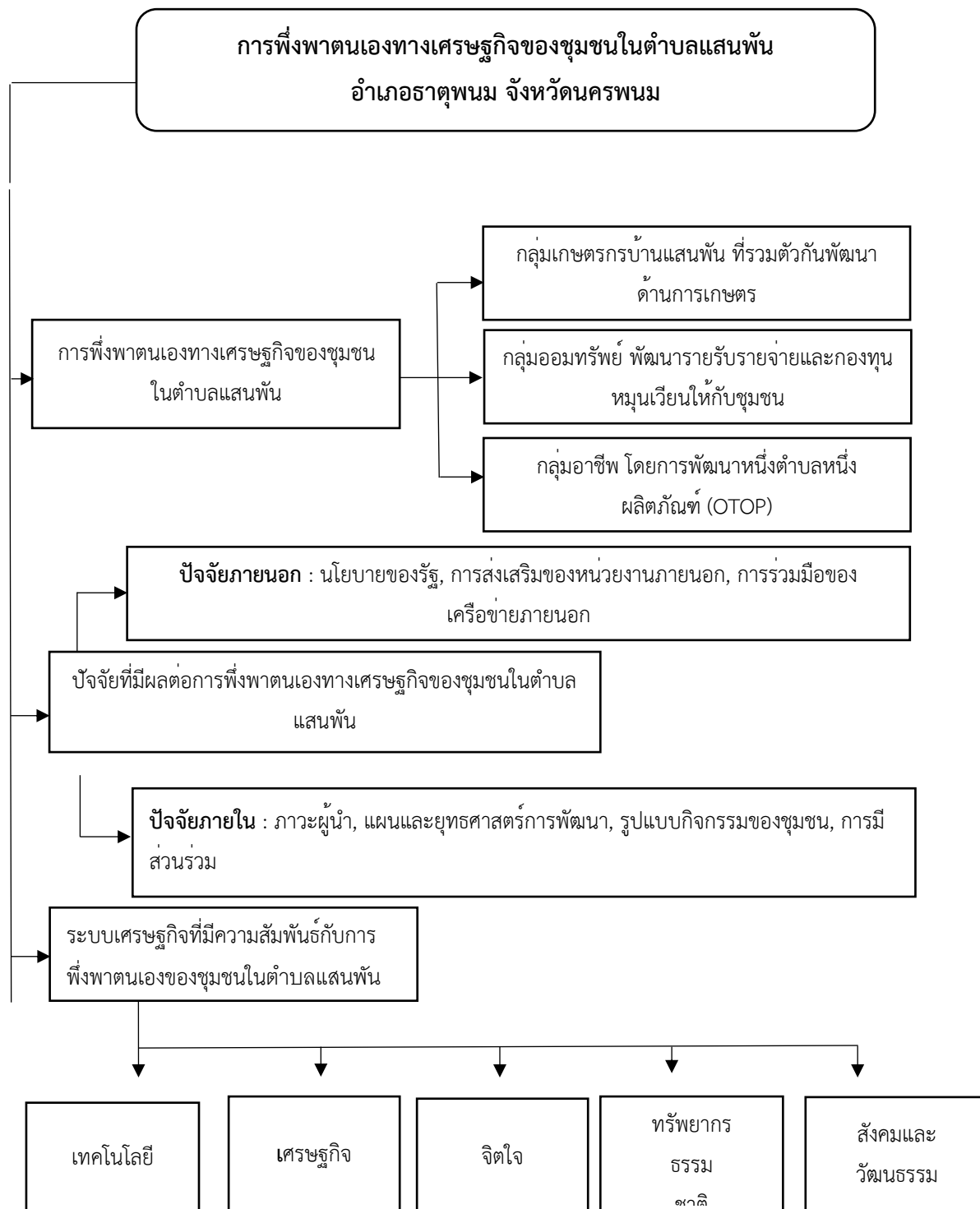
นอกจากนี้ยังได้สอดคล้องกับการวิจัยของ (เหมวรรณ เหมะนัค, 2560) ได้วิจัยเรื่อง “การพึ่งตนเองเพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนของบ้านนาห้วยแคน อำเภอतालसุม จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัย พบว่า ชาวบ้านนาห้วยแคนมีกิจกรรมการดำรงชีพคือการทำนาข้าวและนาบัว มีการพึ่งตนเองทั้ง 5 ด้านคือด้านเทคโนโลยีด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านจิตใจ รวมทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม ส่วนแนวทางการพึ่งตนเองนั้นพบว่าชาวบ้านนาห้วยแคนมีแนวทางการพึ่งตนเองในแต่ละด้าน ประกอบด้วย 1. แนวทางการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีคือใช้เทคโนโลยีที่จำเป็น และเหมาะสม ใช้ภูมิปัญญาในการทำนาข้าวและนาบัว และใช้ปุ๋ยชีวภาพในการทำนาข้าวและนาบัว 2. แนวทางการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจคือใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3. แนวทางการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือรักษากฎระเบียบการใช้ทรัพยากรและแบ่งปันนั้น 4. แนวทางการพึ่งตนเองด้านจิตใจคือยึดถือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า อตตาทิ อตโนนาโถ และยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และ 5. แนวทางการพึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรมคือเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอและยึดถือปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด

ดังนั้น จากที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงได้พบว่า ระบบเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพย่อมจะเป็นกำลังสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเจริญเติบโตต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากองค์ประกอบต่าง ๆ ย่อมมาจากหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี การเงิน ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคมและวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยพื้นฐานให้การพึ่งพาตนเองของชุมชนมีเสถียรภาพและมีความมั่นคงยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้วิจัย

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอราทูพนม จังหวัดนครพนม” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังนี้

แผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอลำดวน จังหวัดนครพนม
นั้นมียุทธศาสตร์ประกอบ 3 ประการคือ

1. การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน ซึ่งประชาชนในตำบลแสนพันได้รวมกลุ่มกันพัฒนาวิสาหกิจชุมชนผ่านการสร้างศูนย์การเรียนรู้ โดยเปิดรับให้สมาชิกในตำบลได้เข้ามาร่วมกับศูนย์การเรียนรู้ โดยให้สมาชิกกลุ่มได้สร้างจิตใจระหว่างกันใน 5 ประการได้แก่ ความเป็นเจ้าของงานร่วมกัน มีการตัดสินใจร่วมกัน มีการจัดการทรัพยากรร่วมกัน มีการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ร่วมกัน และมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันโดยมี 3 กลุ่มงาน ได้แก่

- **กลุ่มเกษตรกร** จะมีการจัดการทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรโดยมุ่งที่จะพัฒนาผลผลิตทางการเกษตรภายใต้ข้อจำกัดของสภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งตัวเกษตรกร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติมุ่งเน้นในเรื่องการตลาด ค้นหาวิจัยเพื่อหาพันธุ์พืชใหม่ ๆ ทั้งพืชเศรษฐกิจและพืชปรับปรุงดิน

- **กลุ่มอาชีพ** จะมีการร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่ม และมีแผนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มในการหาวัตถุดิบจากธรรมชาติ

- **กลุ่มออมทรัพย์** จะมีระดมทรัพยากรท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงินเพื่อจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อให้กลุ่มสมาชิกได้รับประโยชน์เท่าเทียมกันสำหรับการผลิตและความจำเป็นในครอบครัวสมาชิก

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน ประกอบด้วย 2 ปัจจัยคือ

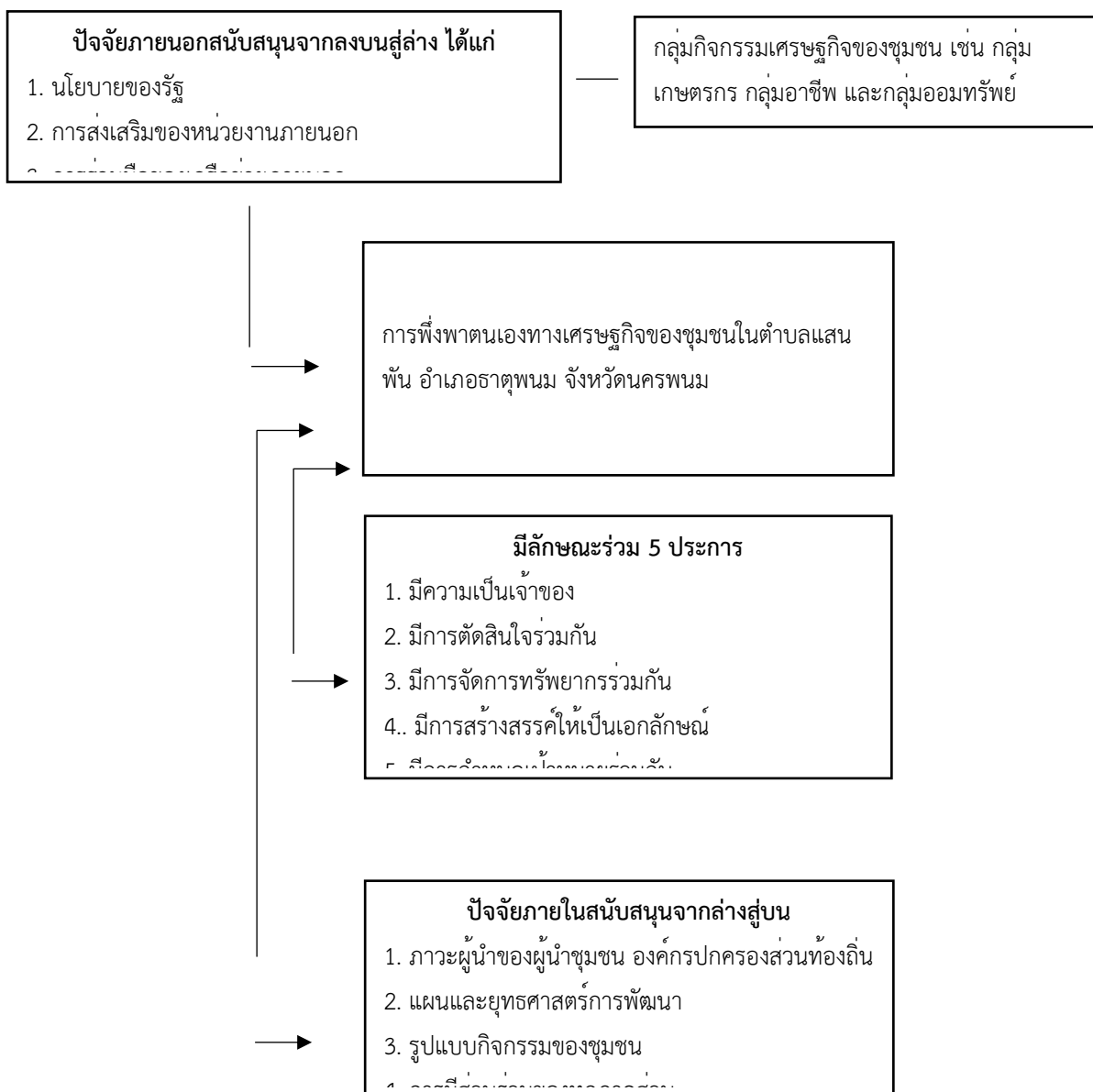
- **ปัจจัยภายนอก** ได้แก่ นโยบายของรัฐ การส่งเสริมของหน่วยงานภายนอก และการร่วมมือของเครือข่ายภายนอก โดยสิ่งเหล่านี้จะระดมมาจากภายนอกเพื่อพัฒนากลุ่มงานต่าง ๆ ของชุมชนในตำบลแสนพัน..

- **ปัจจัยภายใน** ได้แก่ ภาวะผู้นำ แผนและยุทธศาสตร์การพัฒนา รูปแบบกิจกรรมของชุมชน และการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นสิ่งที่สมาชิกและประชาชนของชุมชนในตำบลแสนพันจะต้องร่วมกันพัฒนาเพื่อให้ชุมชนในตำบลแสนพันได้พัฒนางานต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคงและเจริญเติบโตต่อไป

3. ระบบเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองของชุมชนในตำบลแสนพัน ประกอบด้วย 5 ประการ ตาม TERMS Model ได้แก่ เทคโนโลยี ระดับเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคมวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับการพึ่งพาตนเองของชุมชนในตำบลแสนพันในระดับมากโดยประชาชนจะต้องเข้ามามีบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดนั่นเอง

ซึ่งจากการสังเคราะห์งานวิจัย สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพ แสดงองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากแผนภาพแสดงองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยจะพบว่า องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยที่เป็นการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน อำเภอรามัญ จังหวัดนครพนม จะถูกขับเคลื่อนด้วยปัจจัย 2 ประเภท ได้แก่

1. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของรัฐ การส่งเสริมของหน่วยงานภายนอก และการร่วมมือของเครือข่ายภายนอก โดยสิ่งเหล่านี้จะระดมมาจากภายนอกเพื่อพัฒนากลุ่มงานต่าง ๆ ของชุมชนในตำบลแสนพัน

2. ปัจจัยภายใน ได้แก่ ภาวะผู้นำ แผนและยุทธศาสตร์การพัฒนา รูปแบบกิจกรรมของชุมชน และการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นสิ่งที่สมาชิกและประชาชนของชุมชนในตำบลแสนพันจะต้องร่วมกันพัฒนาเพื่อให้ชุมชนในตำบลแสนพันได้พัฒนางานต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคงและเจริญเติบโตต่อไปซึ่งปัจจัย 2 ประการนี้จะขับเคลื่อนให้การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพันมีความเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ จะมีลักษณะร่วมกัน 5 ประการคือ

1. ความเป็นเจ้าของ ได้แก่ ประชาชนในชุมชนตำบลแสนพันมีการดำเนินกิจกรรมและช่วยเหลือซึ่งกันและกันและเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนของสมาชิก นอกจากนี้กลุ่มเกษตรกรยังรักใคร่กันและรู้สึกเสมือนตนเป็นเจ้าของกลุ่ม นอกจากนี้ประชาชนยังรู้สึกว่าเป็นเจ้าของกิจการเอง โดยคนภายนอกกลุ่มอาจมีการถือหุ้นได้เพื่อการมีส่วนร่วม ร่วมมือ และช่วยเหลือ แต่ไม่ใช่หุ้นใหญ่ทำให้มีผลในการร่วมดำเนินการ และมีการปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจการนั้น รวมทั้งมีการส่งเสริมระบบการจัดการทุนของชุมชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยสมาชิกเข้ามามีบทบาทหน้าที่ สมาชิกรู้สึกเสมือนเป็นเจ้าของสถาบันการเงินของชุมชน

2. มีการตัดสินใจร่วมกัน ได้แก่ ประชาชนที่เป็นเกษตรกรทำงานร่วมกันโดยมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีส่วนร่วมในความคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มและจัดปัญหาโดยวิเคราะห์ร่วมกัน นอกจากนี้ประชาชนที่มีอาชีพทุกคนร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์และร่วมในกระบวนการตัดสินใจและดำเนินการ เช่น ศักยภาพด้านการแข่งขัน วิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มอาชีพ และแสวงหากลยุทธ์เพื่อการตัดสินใจ รวมทั้งมีการจัดตั้งคณะกรรมการและสมาชิกที่มีความรู้ ความเข้าใจ วัตถุประสงค์การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์มีการขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างมีรูปแบบ กำหนดเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมไปในทิศทางเดียวกันในการแก้ไขปัญหา การหาข้อมูล การตัดสินใจ โดยยึดเสียงข้างมากในการดำเนินการต่าง ๆ

3. การมีจัดการทรัพยากรร่วมกัน ได้แก่ ประชาชนมีการจัดการทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรโดยมุ่งที่จะพัฒนาผลิตผลทางการเกษตรภายใต้ข้อจำกัดของสภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งตัวเกษตรกร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติมุ่งเน้นในเรื่องการทดลอง ค้นคว้าวิจัยเพื่อหาพันธุ์พืชใหม่ ๆ ทั้งพืชเศรษฐกิจและพืชปรับบำรุงดิน นอกจากนี้มีการร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่ม และมีแผนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มในการหาวัตถุดิบจากธรรมชาติ รวมทั้งมีการได้ระดมทรัพยากรท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเงินเพื่อจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อให้กลุ่มสมาชิกได้รับประโยชน์เท่าเทียมกันสำหรับการผลิต และความจำเป็นในครอบครัวสมาชิก

4. มีการสร้างสรรค์ให้เป็นอัตลักษณ์ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรจะมีอัตลักษณ์ของกลุ่มเกษตรกรคือ งาม นอกจากจะเป็นสัญลักษณ์ของวิถีเกษตรตำบลแสนพันแล้ว ยังมีจุดเด่นด้านโครงสร้างของเครื่องมือจักสานที่สวยงาม แข็งแรง และเป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้การมีสินค้าโอท็อป คือ สัญลักษณ์ของกลุ่มอาชีพเป็นการสร้างความเจริญให้กับชุมชนและสามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น รวมทั้งการออมซึ่งเป็นลักษณะที่สามารถใช้อธิบายถึงการประหยัดโดยการเก็บเงินที่เหลือไว้เพื่อใช้จ่ายในวันข้างหน้า

5. มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ได้แก่ ได้มีการกำหนดเป้าหมายซึ่งทำให้เกษตรกรมีเป้าหมายเดียวกัน ไม่ซ้ำซ้อน ช่วยประหยัดเวลาและงบประมาณ และร่วมกันพัฒนาและผลักดันให้กลุ่มเกษตรกรมีมาตรฐานที่ดี นอกจากนี้กลุ่มอาชีพก็จะต้องมีความสามัคคีและสนใจในเรื่องเดียวกัน โดยเรียนรู้และเข้าใจในทิศทางเดียวกัน และเป็นการทำงานที่มีเป้าหมายเดียวกัน รวมทั้งกลุ่มออมทรัพย์ที่มีการร่วมตัวกันของประชาชนด้วยความสมัครใจโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการออมเงินอย่างสม่ำเสมอและการเพิ่มประสิทธิภาพและบทบาทสำคัญของชุมชนตำบลแสนพันโดยการตั้งเป้าหมายและจุดมุ่งหมายไปในทิศทางเดียวกัน

โดยสรุปก็คือ ปัจจัยทั้งภายนอกและภายในจะบูรณาการร่วมกันในการขับเคลื่อนการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลแสนพัน ให้มีลักษณะร่วมกัน 5 ประการ ซึ่งได้แก่ ความเป็นเจ้าของ มีการตัดสินใจร่วมกัน มีการจัดการทรัพยากรร่วมกัน มีการสร้างสรรค์ให้เป็นเอกลักษณ์ และมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน โดยลักษณะที่มีร่วมกันทั้ง 5 ประการนี้จะก่อให้เกิดกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนที่มีความแข็งแกร่ง โดยชุมชนในตำบลแสนพันมีตัวอย่างของกลุ่มเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งอย่างน้อย 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มกลุ่มเกษตรกร กลุ่มอาชีพ และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1. หน่วยงานของรัฐ ควรมุ่งเน้นให้มีสนับสนุนปัจจัยหลายๆอย่างเพื่อให้การพึ่งพาทางเศรษฐกิจชุมชนได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยพิจารณาจากสภาพความเป็นจริง
2. ประชาชนในชุมชนร่วมกันในการเข้ามาเป็นสมาชิกของศูนย์การเรียนรู้เพื่อรวมกลุ่มกันพัฒนากลุ่มงานอาชีพต่าง ๆ และพัฒนากลุ่มงานตามความถนัดของตน
3. หน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน ควรร่วมมือกับประชาชนในการเข้ามาดูแล และให้ความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของประชาชน รวมทั้งการสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่ชุมชนต้องการเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และดำเนินการตามข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัญหาของชุมชนและการกำหนดกิจกรรมของชุมชนในตำบลแสนพัน ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ควรดำเนินการจัดทำเวทีประชาคมร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมกันจัดทำแผนชุมชนที่ระบุความต้องการในการพัฒนาชุมชน มีการศึกษาเรียนรู้ มีการศึกษาต่อ ของประชาชนในชุมชน และควรดำเนินการจัดการเรื่องผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน การแปรรูปสินค้าต่าง ๆ ให้มีความหลากหลายยกระดับให้ดีขึ้นต่อไป
3. ควรดำเนินการจัดทำโครงสร้างด้านการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่มาจากแผนชุมชน โดยกำหนดไว้ในแผนการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน และได้รับความร่วมมือจากองค์กรหลายฝ่าย ผลที่ได้ในการศึกษาครั้งนี้สามารถนำไปพัฒนาระดับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในตำบลแสนพันทั้งใน

ด้านเกษตร ด้านกลุ่มงานอาชีพต่าง ๆ ด้านการออมทรัพย์และด้านอื่น ๆ ในอนาคตเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และมีคุณภาพต่อไป

บรรณานุกรม

- ไทยรัฐออนไลน์. (2559). *ชาวสวนต้นหอมนครพนมยิ้ม อากาศหนาวทำผลผลิตดี*. สืบค้น 20 กันยายน 2561, จาก <https://www.thairath.co.th/content/809941>
- ประเวศ วะสี. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม*. (น.18). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2549). *พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 7). (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก.
- ธวัชชัย พินิจใหม่ และคณะ. (2559). *การพึ่งตนเองของวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านนาโพธิ์ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน.
- ศุภนุช ตรีเนตร. (2557). *การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ : กรณีศึกษาหมู่บ้านวังแสงใต้ ตำบลวังแสง อำเภอนบพิตำ จังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *พระมหากษัตริย์นักพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขสู่ปวงประชา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *เรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คณะทำงานจัดทำหนังสือเรียนรู้หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
- สุจินต์ ชูลักษณ์. (2544). *การประเมินผลการฝึกอบรมหลักสูตรเกษตรผสมผสานตามแนวทฤษฎีใหม่* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2559). *ปัจจัยทางสังคมกับการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของไทย*. (น.214). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เหมวรรณ เหมะนัค. (2560). *การพึ่งตนเองเพื่อการดำรงชีพที่ยั่งยืนของบ้านนาห้วยแคน อำเภอตาลสุม จังหวัดอุบลราชธานี* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

อินธิรา ครองศิริ. (2557). การศึกษาตัวแบบการจัดการชุมชนพึ่งตนเองแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ของ ตำบลคลองพลู อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการปกครอง). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.